

Global Perspectives

The Engraved Lighter

Nibel Genc
(with Zeynep Genc)
Istanbul, Turkey

Abstract

“The Engraved Lighter” is a fictional story about Ezima’s (main character of the novel) great-grandfather who survived the 1938 Dersim massacre along with his son, whom he managed to rescue from the hands of the Turkish soldiers. While they were caught and waiting for their fate to unfold, another prisoner gave his engraved lighter to the great-grandfather just before the prisoner was shot.

Keywords: Dersim, Turkish, massacre, Kurdish

Author Note

The story of “The Engraved Lighter” was chosen to be published in the *Review of Disability Studies* by the author Nibel Genc from her story book *Misir Kocanlarini Kizartan Koku* [The Smell That Turns the Corn Cobs Red] (Genc, 2017) in which 15 fictional stories have been constructed to create the flow of a single novel.

Nibel has been held since 1994 as a political prisoner defending the freedom of Kurdish people and is presently imprisoned in the Bakirkoy Women’s Prison in Istanbul. Her older sister Zeynep Genc is credited for making Nibel’s writings available on her behalf.

İşlemeli Çakmak / The Engraved Lighter

Dedemin İvrayim'e hayatı boyunca şimdiki kadar yakın olduğu gün, sabahın erken saatlerinde eski bir konağın bitişiğindeki samanlığa benzer bir yerde başlamış. Tabii öncesi de varmış, her hikâyenin upuzun, dile gelmeyen bir öncesi hep olurmuş zaten. Bir de her hikâyenin ne zaman varılacağı belli olmayan bir sonu olurmuş. Samanlığa benzeyen yerde beş balya saman, iki orak, birkaç kürek, üç kazma, sol ayağı kırılmış boz bir at ve dedem İvrayim'le birlikte dokuz çocuk varmış. Dedem İvrayim'in beş balya samandan dolayı samanlığa benzettiği o yerin tavanındaki kirişlerden biri de çatlakmış.

Dedem İvrayim sonraki zamanlarda dönüp o haline baktığında birbirine sokularak uyuyan çocukların tek beden gibi görüldüğünü fark etmiş. Yamalı şalvar ve pantolonları üzerlerinde desenli tek parça örtü gibi duruyormuş. Birbirlerine dolanan kolları da ağaç dallarına benziyormuş. Dedem İvrayim onları nelerin beklediğini bilmesede ölümün hiç de uzak olmadığını farkındaymış. Bu onun için gökyüzünü kara bulutların kapladığı bir gün yağmuru beklemek kadar olağanmış. Her an yağabilirmiş de, bulutlar dağılıp kaybolabilirmiş de. Ölmeyeceğine dair içinde belli belirsiz, bazen parıl parıl parlayan bazen de kısıldıkça kısılan bir his de varmış. Hayat bu hissini iki ucu arasında kalmış, zorlukla nefes alan, her nefes alışta kuru kuru öksüren, öksürüğü duyulmasın diye yorganını başına çeken bir yaşlının Azrail'i bekleyişine benziyormuş. Dedem İvrayim ölümden hem korkuyormuş hem de sanki Nuh Nebi'den beri bu dünyada herkes onun yaşındayken ölüyormuş gibi kendini ölüme hiç de uzak hissetmiyormuş.

Uyumadan önce dokuz çocuk, kilitli kapının ardındaki sesleri anlamadan dinlerken kendilerine çeşit çeşit yarınlara kurgulamışlar. Çok ama çok uzaklara götürülebilirlermiş, büyüklerden dinledikleri böyle hikâyeler varmış. Burada kilitli de kalabilirlermiş, bu da olmayacak bir şey değilmiş. Askerler çekip gidebilirmiş. Hepsinin bildiği böyle hikâyeler de varmış. Askerler kimi zaman böyle kalabalık halde gelir, sonra günün birinde girdikleri cenkleri kaybedip çekip giderlermiş. Birileri, mesela mavzerleri olan Demenanlılar gelip onları kurtarabilirmiş. Askerler kapıyı açık unutursa ya da içlerinden biri kapıyı açarsa kaçabilirlermiş. Kar hiç durmadan yağıyormuş ama köylerine, evlerine gitmek çok da zor olmamış. Kurtlara yakalanmadan, çığın gelebileceği yerlerden uzak durarak yol alırlarsa dağları da vadileri de aşabilirlermiş. Tahminleri gibi soruları da çeşit çeşitmiş, uzak ne kadar uzakmış ki? İnsanlar neden başka başka dil konuşurmuş ki? Onları ne zaman anlayacaklarmış

ve de ölümün sonrası nasıl olabilirmiş? Varken yok olmak, konuşuyorken susuvermek, düşünürken gömülmek ne kadar da tuhafmış sorularına cevap aramaktan yorulduklarında içlerinden biri tilkilerin, cinlerin, yuvarlak memeli kadınların, ay yüzlü kızların ve birbirinden lezzetli yiyeceklerin olduğu masal âlemlerine götürmüş onları. Masalların içinde yorulduklarında da birbirlerine sokularak uyumuşlar.

Dedem İvrayim uyurken büyük dedem birkaç köyü, birinin bittiği yerde diğerinin başladığı vadileri, karlı dağları ve buz tutmuş nehirleri aşır eski konağın karşısına gelmiş. Nöbetçi askerlerin üşüyüp, sobaların gürül gürül yandığı odalardan birine gitme ihtimalinden umut yapıp beklemeye koyulmuş. Uykunun yumuşacık bir yorgan olup üşüyen bedenini ısıttığı zamanlarda bile nöbetçi askerlerden gözlerini bir an bile ayırmamış. Onlarla birlikte hem geldiği yolları hem de nasıl yaşanacağı belli olmayan günleri geçip çayırılıkların karşısında oturup gelen bahara bakmış. Ot kokularını içine çekip yaban ördeklerinin yüzüşünü, kuşların uçuşunu izlemiş. Meyman köyünü çevreleyen nehirde dedem İvrayim'le birlikte balık avlamış. Aşurenin içindeki cevizleri yiyip tarlaları sulamış. Büyük ninemle birlikte bir ateşin közlerine bakarken çayını yudumlamış. Hatta askerlerden biri üşüyen parmaklarını nefesiyle ısıtmaya çalıştığında, büyük dedem madem buraya kadar onları da getirdim bir bardak çay içip ısınsınlar diye ikramda da bulunmuş. Büyük ninemin çatık kaşlarının altında sakladığı hüznü görünce de geldiği yollardan ve günlerden bir daha geçmiş. Dönüş yolunda sise yakalanmış, acaba geri mi dönsen tereddüdünün içinde dolanmış ve oğlunun diğer çocuklarla beraber götürüldüğü söylenen köyün yolunu kaybetmiş. Yönünü kaybedince son günlerde yaşananları düşünmüş. Hayatın ritminin silah sesleriyle bozulmasına, gecenin ve gündüzün birbirine karışmasına kafa yormuş. Kar çarıklarında tepecik, omuzlarında ağaç dalına konan küçücük bir kuş olduğunda nöbetçi askerler bacalarından dumanların yükseldiği eski konağa doğru yürümüşler. Büyük dedem tam konağın bitişiğindeki depoya doğru adım atacakmış ki konağın kapısından yüzleri soba aleviyle kızarmış başka askerler çıkmış. Giden ve gelen askerlere uzun uzun baktıktan sonra nafile bekleyişine küfürler savurmuş. Saklandığı evin arkasından dolanarak konağın arkasına gelmiş. Karargâh olarak kullanılan konağın arkasında nöbetçi görmeyince yağın kara, üşüten soğuğa şükranla bakmış. Derin bir nefes alıp dedemlerin kilitli tutulduğu yere temkinli küçük adımlarla yaklaşmış.

Dedem İvrayim'in, içindeki beş balyadan dolayı samanlık dediği yerin penceresine çapraz çakılan ağaç dallarının çivilerini dişleriyle gevşetip, tırnaklarıyla milim milim hareket

ettirerek çıkarmış. Pencerenin tahta kepengini söküp içeriye baktığında ilk sol ayağı kırık boz atı görmüş. Küçük pencereden içeri girişi de çivin milim milim tahtadan ayrılması gibi zaman almış. Büyük dedem tüm o milimlik ince işleri yaparken sessizliğin içine öyle bir gömülmüş ki zamanla bağı kalmamış. İçeriye girdiğinde de sonrası zamanlarda da o esnada geçen zamanın ölçüsüne dair kafasında hiçbir fikir oluşmamış. Kısacık bir an da geçmiş olabirmiş çok uzun bir zaman da.

Büyük dedem koyun koyuna yatan çocuklara bakarken zihninde taşların üzerinden akan küçük bir dere canlanmış. Yüzleri o taşlar gibi birbirine benziyormuş. Büyük dedem ilk ağlayışları bile birbirinden farklı olan bu çocukları hangi zaman taşlar gibi birbirine benzer yaptı diye düşündüğünde dönüp pencereye bakmış. Ya Hak nasıl bir zaman aştım diye sormuş. Yoksa zaman değil de aynı yere kapatıldıkları için mi birbirlerine bu kadar benzemişlerdi. Büyük dedem dokuz çocuğun yüzüne tek tek, uzun uzun bakmış ama ne kadar bakarsa baksın dedem İvrayim'i tanıyamamış. Hatıralarındaki oğluna bakmış, çenesindeki beni, ince üst dudağını, sarkık kulaklarını aklına getirmiş ama çocukların yüzüne baktığında görüntüyü de bilgileri de unutmuş. Ya Hak bana yol göster diye dua etmiş. Bir yol görünmemiş, gözlerini kapatmış, dedem İvrayim'i büyük ninemin kucağında hayal etmiş, canlı ve yakınmış hayali, aynadaki sureti kadar tanıdıkmiş. Gözlerini dualarla açtığında hayal kaybolmuş. Sanki İvrayim adında bir oğlu olmamış, olmadığı için de koyun koyuna yatan çocuklar içinde oğlunu tanıyamıyormuş.

Çocukları saymış, dokuzmuş. Değil hepsini oğlundan başka tek bir çocuk bile götürememiş. Dağ taş her yer asker ve onlara haber uçuranlarla doluymuş. Oğlunu bile götürüp götürmeyeceği tesadüflere bağlıyken dokuz çocukla nereye, nasıl gidermiş? Bir mavzeri de yokmuş, olsa da doğru dürüst kullanmayı bile bilmiyormuş. Dokuz çocukla saklanılmaz, izler kaybedilmezmiş. Belki oğlunu da yarı yolda yine kaybedermiş. Ya da oğlunu kırım günlerinde iyice zayıflayan bedeni taşıyamayıp dağdan yuvarlanıp düşebilirmiş. Bir askerin mermisiyle o da ölebilirmiş. O zaman da büyük ninemin karşısına ölü haliyle çıkar "Bak ben öldüm ama İvrayim'i, en çok sevdiğin oğlunu sana getirdim," dermiş. "Tabii dokuz çocuk vardı, baktım baktım da ilkin İvrayim'i tanıyamadım," demezmiş, böyle bir şey büyük nineme söylenmezmiş.

Ellerini göğe kaldırıp "Günahım nedir ki bana oğlumun yüzünü unutturursun," diye sormuş. Sırtını çocuklara dönünce oğlunun yüzünü duvarlarda, saman balyalarında, hatta boz

atın tımarlı gövdesinde görür gibi olmuş. Yorgunluktandır demiş, kendini dostça teselli ederken. Her biri ayrı ana babadan olan çocuklar hiç birbirinin aynısı olabilir mi? El parmaklarına bakmış, sorusuna cevap bulmak için hepsi de birbirinden farklıymış ama soğğun sızısını da her parmağında aynı hissediyormuş. Bu mu cevap diye sormuş. Bu çocuklar korkuları, sızılılarıyla birbirlerine benzemişse o zaman bu topraklarda yaşayan herkes önce birbirine sonra Kerbela'dakilere mi benzeyecekti? Günlerdir yaşadıkları zulüm, uğradıkları kırım, ruhlarını ezen korku, midelerini kazıyan açlık bunun için miydi? Acı onları birbirine benzetsin, hiçbir farkları kalmasın diye miydi? Büyük dedem sorularını peş peşe dizip düşününce, tepeden tırnağa tedirginlik olmuş. Hayatı boyunca gördüğü yüzlere hatıralarını aralayarak tek tek bakmış. Hiçbiri diğerine benzemiyormuş. Derin bir nefes alıp sızlayan parmaklarının uçlarını ısırılmış. Bu dünyadan sayısız insan gelip geçmiş, ölenin yüzü bile yeni doğana verilmemişken, bunlar uzakta birbirlerini hiç görmeden yaşayacaklar aynı yüzü kullansınlar denmemişken neden bu çocukların yüzü aynı oldu diye düşünmüş. Sonra da kendi kendine bundan emin olamam ki belki de ömürleri boyunca birbirlerini görmeyeceklerine aynı yüz veriliyordur demiş. Dünyanın bir ucunda ölenin yüzü öbür ucunda doğana belki de bir süre sonra veriliyor olabilir demiş. Büyük dedem kendine böyle daha önce söylemediklerini söyleye söyleye düşünürken belki de herkes aynı yüzle doğuyordur fikrine kapılmış. Fikrini inandırıcı kılmak için de huylar edindikçe yüzler farklılaşıyor diye düşünmüş.

“Ya Ali” demiş çaresiz, biraz da kırgın bir sesle... Sanki Hazreti Ali yanı başında uyuyor, bir türlü uyanmıyormuş. “Bilirim, yanılan gözlerimdir, karanlık gecede yolunu kaybedenler gibiyim, bana bir yol göster,” diye yakarınca bir yol görünür gibi olmuş. Güneşin kızılığının kocaman siyah bir taş vuruğu bir güne benziyormuş yol, buna bir anlam verememiş. Nöbetçi askerlerin sesini duyunca kapıya doğru birkaç adım atmış, nefesini tutarak sesleri dinlemiş, kar tanelerinin samanlığın damına düşme sesi, sac ekmeğin ısırlama sesi gibi incecik seslermiş bunlar. Nasıl oluyor da bu sesleri duyuyorum demiş, buna da bir anlam verememiş.

Çocukların birini alıp gideyim demiş. Bu olacak şey değilmiş. O tanımasa bile büyük ninem oğlunu mutlaka tanırmış. Hiç kimse tanımasa bile kız kardeşi Ezima abisini tanırmış. Yanı başındaki çocuğa tam dokunacakken vazgeçmiş. Uyuyan çocuğu bırakıp gitmek kolaymış ama uyanan çocuğa sen uyu, ben oğlumu alıp gideceğim diyemezmiş ki... Ölüm çemberinde bile olsa, yüzüne bakan çocuğu bırakıp gidemezmişsin.

Büyük dedem bulunduğu zamandan birkaç adım geriye doğru gitmiş ama dedem İvrayim'i yine tanıyamamış. Bulduğu zamandan birkaç adım ileri gitmiş yine değişen bir şey olmamış. Dualar edip çaresizliğine bir çobanın kepeneğine sarıldığı gibi sarılmış. Demek ki oğlum burada değilmiş... Tabii ya demiş, ben yaşarken oğlum İvrayim niye babası ölmüş yetim çocuklarla birlikte bir yere kapatılsın ki. Demek ki bir altın için yalan söylemişler. Bazı insanlar değil bir altın, iki avuç un için bile yalan söylerler diye düşününce üzerinden ağır bir yük kalkar gibi olmuş. İvrayim nerede sorusu daha ağır bir yük olup omuzlarına konduğunda dizlerinin üzerine çöküp öylece kalakalmış. İçinden bir ses kal ve bu çocukların kaderi neyse onu yaşa demiş, başka bir ses de başka bir şey demiş ve büyük dedem içindeki sesler arasında debelenip durmuş.

Büyük dedem seslerden birini dinlemek istediği sırada dedem İvrayim rüyasında koşuyormuş. Nefes nefese kaldığı için yavaşladığı esnada büyük dedem nöbetçi askerlerin yükselen sesleriyle bir karara vardığından pencerenin önünde duruyormuş. Dedem İvrayim babasını ona dönük sırtından tanımış, büyük dedem oğlunu ve sesini aynı anda kucaklamış. Dedem İvrayim'e hayatı boyunca şimdiki kadar yakın olan o batımsız gün de o kucaklayıştan sonra bir gölgeye benzemiş.

Birbirlerine sarıldıklarında o an bakışlarıyla uzamış, uzayan an devam ederken arkalarına bakmadan pencereden çıkmışlar, yürümüşler, koşmuşlar, eğilmişler, saklanmışlar bazı yerleri hızla bazı yerleri sürünerek geçmişler. Dedem İvrayim yere düşüp ayağındaki ayakkabısı çıktığında uzayan an bitivermiş. Dedem yere düşen oğlunu kaldırmış, ayakkabısını giydirmiş sonra da sırtına almış. Saklanacakları bir yer bulana kadar baba oğul karın altında iki kafalı bir adam gibi yürümüş.

Büyük dedem mağaraya süzülen ışıktaki dedem İvrayim'in yüzüne bir daha unutmamak için uzun uzun bakmış. Dedem İvrayim'in gözlerinin mavisinde ve gülüşünde de onu dokuz çocuk arasında tanıyamayışını unutmuş. Ama bu unutuş hiç de uzun sürmemiş, dedem İvrayim'in yorgunluğundan sıyrılır sıyrılmaz çocukları soracağını düşünüp endişelenmiş. Yüreğine öyle bir endişe çökmüş ki büyük dedem devletin askerleriyle ve memurlarıyla bu topraklara onu günahkâr yapmak için geldiklerini düşünmüş. Böyle düşününce de tek bir damla gözyaşı dökmeden hüngür hüngür ağlamış.

Güneşin ışıkları mağaranın ağzından içeri süzülürken su damlalarının parıltısına elbiselerinden çıkan buharlar karışmış. Büyük dedem kazağının içinden beze sarılmış bir

parça ekmek çıkarıp dedem İvrayim'e uzatmış. Ekmek ıslakmış. Dedem İvrayim ıslak ekmeğin bir parçasını büyük dedeme uzatmış. Kendine ayırdığı küçük parçayı üç lokma yaparak yemiş. Sonra da kafasını büyük dedemin dizlerine koymuş, uyumak istese de uyuyamamış, sadece rüyaya benzer hayaller kurmuş.

Silahların ve bombaların seslerini duyduklarında mağaranın iç tarafındaki kayanın arkasına saklanmışlar. Kaya sanki yıllardır o günler için hazırlık yapmış gibi iki deliğiyle onlara karşı yamaçta olanları gösteriyormuş. Büyük dedem o iki delikten karşı dağda mevzilenen askerlere, mağaranın girişindeki buz sarkıtlarına bakmış. Dedem İvrayim ise sırtını bir kayaya yaslamış avucunun içindeki çizgilere bakıyormuş.

Askerler mevzilerinden çıkıp uzaklaştıklarında büyük dedem ve dedem İvrayim mağaranın ağzına gidip sesleri dinlemişler. Mağaradan çıkıp yola koyulduklarında dedem İvrayim yaylalara giderken geçtikleri vadiyi, vadinin sonundaki köyü tanıyamamış. Sanki yabancı insanlar uzaklardan gelmemişler de dedem İvrayim babasıyla birlikte hiç bilmediği, tanımadığı yerlere götürülmüş gibi hissetmiş kendini. Büyük dedem vadiyi kar kaplamış, köyü de yaktılar o yüzden tanıyamıyorsun dediğinde dedem İvrayim başını sallamış ama bu bilgi ona yabancılaşmasını unutturamamış. Karın üzerinde bata çıka ilerlerken dedem İvrayim dalları karla sarkan ağaçlara, karla kapanan yollara bir de baharın gözüyle bakmış. Büyük dedem işaret parmağıyla geçecekleri yolları gösterip hava kararmadan önce büyük ninem ve diğerlerinin saklandıkları yere varacaklarını söylemiş. Yorgunmuş dedem İvrayim, karnı da açmış. Tepelerindeki güneşe ve güneşin bulutların arsından geçeceği yola bakınca adımlarını hızlandırmış. Büyük dedem de adımlarını hızlandırmış. Kilitli kalan çocukları hatırlamış. Mağaradayken bir kurşun yakınlarındaki kayaya çarptığında büyük dedem o çocukları orada bıraktığı için sevinmiş, kendi oğlunu ölüme getirdiği için kahırlanmış. Ama adımlarını hızlandırdıkları sırada oğluyla güvenli bir yere gittikleri için utanmış. Utancını oğlu görmesin diye ona eski zaman masalları anlatmış.

Sonraları ve tabii bu hikâyeyi anlatırken de nasıl olup da askerlerin sesini duymadıklarını, korkuyu hangi adımlarının altında ezip öyle sakınmasız davrandıklarını ne büyük dedem ne de dedem İvrayim hatırlamış. Askerlerin çemberinde diğerleriyle birlikte yürürken uzadıkça uzayan zaman içinde sıkışıp kaldıklarında köylülerinin saklandığı yere yaklaşmanın sevinciyle, bir askerın bağırsığı ve silahının dipçığıyle geri dönen korku

arasında yaşadıklarını hatırlayamamalarının nedeni belki de dedem İvrayim'in hasta yatağında hikâyesini anlatırken dediği gibi, arada hiçbir şeyin olmamasındanmış.

Dedem İvrayim'in askerlerin çemberinde diğerleriyle birlikte yürürken elleri bağlıymış. Büyük dedemin ve diğerlerinin de elleri bağlıymış. Meyman'dan onlarla birlikte birkaç kişi daha varmış. Bazıları komşu köylerdenmiş. Ama dedem İvrayim çoğunu tanıımıyormuş. Dünden beri yaşadıklarını düşününce yine büyük dedemden ayrılacağını düşünüp korkmuş. Nereye gittiklerini bilmeden yürümüşler. Elleri iple birbirine bağlı olduğundan ayakları da aynı anda kalkıp aynı anda iniyormuş bazen bu uyum bozuluyor düşüp kalkanlar oluyormuş.

İnce bir çayın aktığı düzlüğe vardıklarında durdurulmuşlar. Adımlarıyla birlikte fısıltılı konuşmaları da durmuş. Askerler kâh bağırarak konuşuyor kâh sessizce bekliyorlarmış. Askerlerin komutanı konuşunca dedem İvrayim ne söylediğini anlamamış ama herkes oturunca o da oturmuş.

Oturmalarını isteyen komutanın elinde bazı isimlerin yazıldığı kâğıtlar, elleri bağlı adamların bazılarının ceplerinde belgeler, izin ya da kafa kâğıtları varmış. Komutan yazılı olan her şeye uzun uzun baktıktan sonra işaret parmağıyla içlerinden birini işaret etmiş. O kişinin ellerinin bağı açılmış, iki asker koluna girip uzaklaştırmışlar. Bazıları başlarını çevirip işaret parmağıyla seçilen adamın gidişine bakmış. Dedem İvrayim de bakmış. Birkaç silah sesi duyulmuş. Dedem İvrayim gözlerini kapamış. Saniyeler içinde rüyalar kadar inandırıcı bir kâbus görmüş. Yan yana uzanmış cesetler ve komutanın onu gösteren işaret parmağı... Dedem İvrayim korkarak gözlerini açtığı anda yüzüne gülümseyerek bakan bir çift kara göz görmüş, gözlerin upuzun kirpikleri varmış. Sanki ölümü değil de baharı bekliyormuş gibiymiş. Duruşu uzun kış gecelerine benziyormuş. Elindeki ipi gevşetip cebinden bir çakmak çıkarmış ve dedem İvrayim'e bu sende kalsın demiş. Dedem İvrayim çakmağı cebine zorlukla yerleştirmiş.

İçlerinden biri ya hepimizi aynı anda şu çayın kenarında öldürecekler ya da bazılarımızı öldürüp bazılarımızı nahiyeye götürecekler demiş. Bu kişi tüm bunları iki komutanın konuşmasından anlamış. Dedem İvrayim'e çakmağı veren adam "Ben bugün kesin öleceğim, belki siz kurtulursunuz ama eğer hepimizi aynı anda öldürürlerse bu çocuğu aramıza alalım, yaşayacak günleri vardır, belki kurtulur," demiş.

Askerler namluları üzerlerine doğrulttuğunda bağırınlar, dua edenler, bildikleri birkaç kelimeyle yalvarıp affedilmeyi isteyenler olmuş. Komutan hâlâ elindeki kâğıtları inceliyormuş. Dedem İvrayim önce bir süre silahların namlusuna bakmış sonra büyük dedeme bakmış. Kara gözlü adam upuzun, iri yarı bir adammış ve dedeme “Korkma kurşunların sana gelmesini engelleyeceğim,” demiş. Askerlerin namlularının çemberinde ölümü bekledikleri zaman uzamış da uzamış.

Başını kâğıtlardan kaldıran komutan işaret parmağının bir hareketi ve ağzından çıkan sözlerle namluları indirtmiş ve yine bir el hareketiyle onları öldürülecekler ve bağışlanacaklar olarak ikiye ayırmış. Dedem İvrayim ve büyük dedem bağışlananlardanmış. Ben bugün kesinlikle öleceğim diyen adam ise öldürülecekler arasındaymış. Dedem İvrayim onun adını, katıldığı savaş ve isyanları sonradan öğrenmiş. Ona tüm bunları sürgün yıllarında büyük dedem anlatmış. Ama geride kalan çocukların hikâyesini hiçbir zaman öğrenememişler, bazen bazı şeyler kulaklarına geliyormuş ama emin olamıyorlarmış. Hatta çok sonraki yılların birinde büyük dedem, dedem İvrayim’e öyle bir şey yok, “Ben ardımda çocuk bırakacak adam değilim,” demiş.

Arkalarında ölenleri ve silah seslerini bırakıp yola koyulmuşlar. Dedem İvrayim yol boyunca her yerde komutanın işaret parmağını görmüş. Devletin nahiye müdürü olduğunu söyleyen takım elbiseli bir adamın karşısına çıkarılmışlar. O da tıpkı komutan gibi sizleri bağışladık demiş. Dedem İvrayim o yıllarda Türkçe bilmiyormuş, adamın konuşması tercüme edilince de yarım kulakla dinlemiş. Devletin büyüklüğünden de bahsetmiş, nahiye müdürü olmak için yaptıklarından da. Hem yapmamaları gerekenleri söylemiş hem de razı olmaları gerekenleri.

Dedem İvrayim bağışlanan hayatını bir giysi gibi üstüne giydiğinde, kendi kendine “Sahiden bizi öldürecekler miydi?” diye sormuş. “Peki niye bizi öldüreceklerdi, niye bağışladılar?” diye de sormuş. On iki yaşı bunlara bir cevap bulamamış. Silahların namluları, bekleyişleri gelmiş gözünün önüne. Ölüm bir el hareketiyle yanı başlarına gelmiş, bir el hareketiyle de gitmiş. Bazılarını yanında götürmüş bazılarını da ardında bırakmış, her şey dedem İvrayim’e çok tuhaf görünmüş. Büyük dedemle birlikte oradan uzaklaşırlarken kendi kendine “Şimdi tüm bunları ben bir günde mi yaşadım?” diye sormuş. Emanet çakmağı cebinden çıkarıp gümüş rengine ve üzerindeki işlemelere bakmış. Gün bitmek üzereymiş ama dedem İvrayim’in o günü hiçbir zaman bitmeyen, akşam çöktüğünde bile batmayan bir

günmüş ve ona hep şimdisi kadar yakın olmuş. Hikâyesini anlattıktan sonra bana “Canım Ezima’m” dedi, “bazı günlerin bir batımı yoktur, bir gölge olup ömrün diğer günleri üzerinde dolaşırlar. Bırak dolaşsınlar kızım, hayat onlara rağmen de yaşanır.” Sonra da kuru kuru öksürdü ve “Bak 73 yaşındayım,” deyip hüzünlü bir tebessümle göz kırptı.

Nibel Genc was born in 1972 in Mus, Turkey. She had to leave her studies in law at Istanbul University due to political reasons and has spent years in various prisons since 1994 as a political prisoner defending the freedom of Kurdish people. She is presently being kept in the Bakirkoy Women’s Prison in Istanbul.

She was awarded the first prize for story writing by the Aix-Marseilles Mediterranean Forum 2005 in which the theme was Violence Against Women. Her stories have been published in various literary magazines such as Siya, Mahsus Mahal, and Notus Publishing in Turkey.

References

Genc, N. (2017). The Engraved Lighter. *Misir Kocanlarini Kizartan Koku* [The Smell That Turns the Corn Cobs Red]. Nota Bene Yayinlari.

 The Engraved Lighter by [Nibel Genc](#) is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](#). Based on a work at <https://rdsjournal.org>.